

1a

Husvild husflid

Af Sara Agnete Bjerre Hanghøj

Hvordan får man afsat en velvoksen museums-samling med 150 år på bagen? Museumsinspektør Sara Hanghøj og Fonden for Husflid og Håndarbejde kæmper for at finde et nyt hjem til en husflidssamling, der ellers vil lide døden på landets loppemarkeder.

Netop i år er det 150 år siden Dansk Husflidsselskab blev dannet. Selskabet eksisterer ikke længere, men det gør dets historiske samling af håndværksgenstande, modeltegninger og arkivalier, der fortæller en historie om mennesker og håndværk, om foreningsdanmark samt om drømme og idealer om det gode liv.

I løbet af halvandet århundrede har samlingen boet flere forskellige steder, og i skrivende stund er der håb for, at samlingen fortsat vil eksistere. Men for et år siden, så det sort ud.

1b

I efteråret 2022 bliver jeg ringet op af Peter Delcomyn, som er administrator for Fonden for Husflid og Håndarbejde, der ejer samlingen. Jeg kender Peter, for jeg har været tilknyttet samlingen siden 1997 som daglig leder og siden 2003 som frivillig.

Han fortæller mig, at Ringkøbing Fjord Museer ikke længere har plads til Dansk Husflidsselskabs historiske samling i deres magasiner på grund af en fusion. Denne gang er det alvor, vi må i arbejdstøjet og finde et nyt hjem, siger han. Men det er langt fra første gang, at samlingen må tilpasse sig ændrede vilkår.

Fra København over Kalundborg til Kerteminde
Dansk Husflidsselskabs historiske samling startede som en modelsamling. Den har foretaget en lang rejse gennem landet og har undervejs gennemgået og overlevet diverse sorteringer.

Dansk Husflidsselskab havde siden starten i 1873 udgivet modeltegninger til især kurveflet og træarbejder – blandt andet publiceret gennem Nordisk Hus-

¹ I en lang årrække og over hele landet blev der arbejdet flittigt efter Dansk Husflidsselskabs modeltegninger. Her er det kursister fra lærerkurset på Levring Efterskole ved Viborg i 1927 (t.h.) og på Melby Efterskole ved Kalundborg i 1899 (t.v.). Alle fremviser de stolte deres husflidsarbejder, hvoraf mange i dag findes i den historiske samling.

flidstidende, senere i Dansk Husflidstidende, samt gennem udgivelser af bøger og hæfter. Ud fra tegningerne blev der opbygget en modelsamling. Disse modeller blev i de første år fra 1873-1909 udlånt til husflidsforeninger og lærerkurser rundt om i landet som forbilleder og de bliver starten på den samling, der senere blev Dansk Husflidsselskabs museums-samling.

Samlingen voksede gennem tiden og blev blandt andet udvidet med væveprøver fra selskabets vævekurser i Askov og senere med tegninger og modeller i en mere funktionalistisk stil fra Dansk Husflidsselskabs Modeltegnestue i København 1930-1954, som udgav i alt 300 tegninger, heriblandt også modeller i broderi.

Det lykkedes gennem tiden for Dansk Husflidsselskab at oprette højborge, hvor de kunne afholde kurser og uddannelsesforløb for de lærere, der skulle ud og undervise i husflidsforeningerne. Modelsamlingen flyttede med og er derfor blevet opbevaret og anvendt

2

på Den gamle Ladegård på Frederiksberg i København (1909 -1930), Landshusflidsskolen i Kalundborg (1930-1951) og Den danske Husflidshøjskole på Kerteminde Højskole 1951-1993.

Herefter faldt modelsamlingen til hvile som museumssamling. I 1992 etableres Museum og udviklingscenter for Husflid og Hverdagskunst under et museumsudvalg, der skal varetage samlingen. Medlemmerne af udvalget finder den omfattende samling rundt omkring i Den danske Husflidshøjskoles skunke, skabe, kældre, lofter, skuffer og hvor der ellers fandtes ledige pladser. Samme år flytter både Dansk Husflids-selskabs nye sekretariat og modelsamlingen ind i en bygning ved siden af højskolen under navnet Museum for Husflid og senere Værksteds-museet. Der søges ikke om statsanerkendelse, og der arbejdes dermed i alle årene fremover i privat regi.

Så frisk og ny som den dag, den blev skabt

I de mange kælderrum under Dansk Husflids-selskabs sekretariat møder jeg i 1997 samlingen for første gang, hvor jeg ansættes til at etablere en jubilæums-

2 Kurvestol i pil tegnet af husflidskonsulent J. P. Larsen. Modeltegning nr. 27 i Dansk Husflids-selskabs modeltegnestue, bragt i Dansk Husflidsstidende nr. 10:1933. Foto: Christian Ringskou, Ringkøbing Fjord Museer.

3 Modeltegning af kurvestol. Dansk Husflids-selskabs historiske samling.

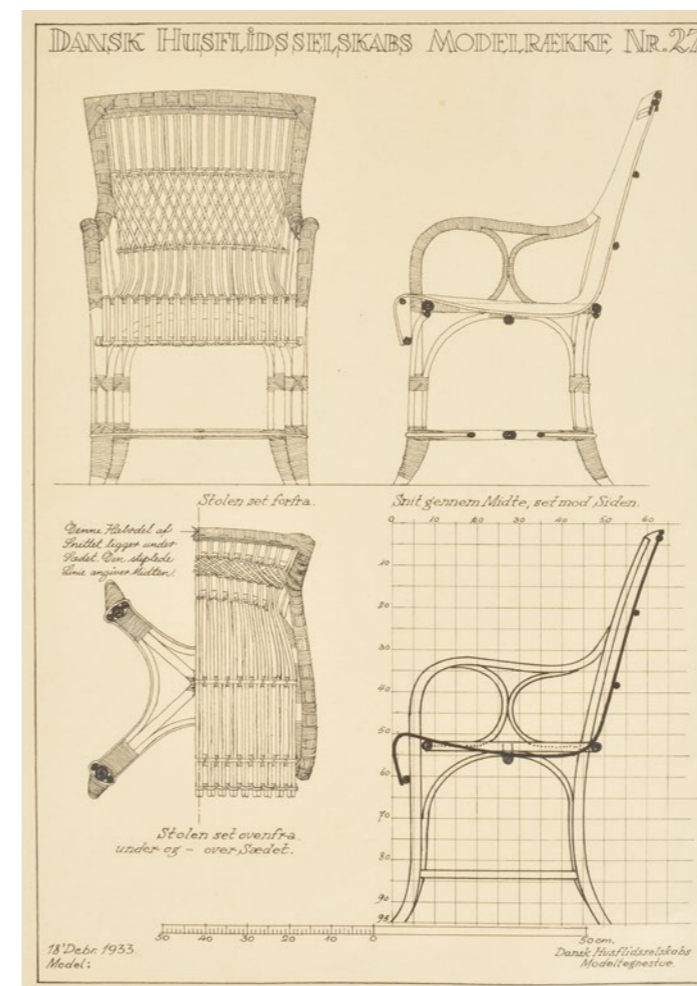
udstilling til selskabets 125 års-jubilæum. Et væld af træarbejder, kurveflet og værktøj ligger fordelt på metalhylder, og tekstilerne opbevares på store træhylder i syrefri kasser med syrefrit silkepapir, fuldstændig efter bogen. Som tidligere elev og lærer på både højskole og seminarium genkender jeg dele af samlingen. Alt er tilsyneladende fint, men dørene er lukkede mellem kælderrummene, og selv på økseho-vederne vokser der skimmel. Så første opgave bliver udluftning, rengøring, tørring, forsøg på fugtstyring samt sortering med henblik på at få overblik, så magasinerne kan åbnes for offentligheden, og der kan sættes en jubilæumsudstilling op i stueetagen.

En mental vandring gennem samlingen kan måske give læseren bare et lille indblik i den samling, jeg forsøgte at få overblik over i 1997. I modelsamlingen var der fx landbrugsredskaber udført efter modeller i hæftet *100 huggehusarbejder* (1913) lige fra tøjrpæle og malkeskamler til river og musefælder. Utallige smukt udførte træarbejder i karvsnit og andre stilarter indenfor træskæring udført efter modeltegninger, der blev trykt i blandt andet Nordisk Husflidstidende fra 1871. Også en fantastisk miniaturesamling af landbrugsredskaber skåret i pæretræ i 1911 dukkede frem, og et stort indtryk gjorde også en gruppe træmodeller præget af jugendstil og fremstillet efter arkitekt Anton Rosens tegninger udgivet af selskabet i starten af 1900-tallet.

Andre træarbejder er i en mere funktionalistisk stil fremstillet efter nogle af de 300 tegninger som Dansk Husflids-selskabs Modeltegnestue udgav fra 1930-1954 – trykt i Dansk Husflidstidende, hvor igennem tegningerne kunne rekvireres. Heriblandt også kurve, kurvemøbler og tekstiler tegnet af tidens arkitekter, blandt andet en lyseblå tevarmer med hvide broderier og applikationer tegnet af Sigurd Christensen og syet og broderet af Elisabeth Jensen.

I 1940 afholdt samme Elisabeth Jensen 18 kurser rundt om i landet i ”udnyttelse af forhåndenværende materialer” – på nutidigt dansk: genbrugsmaterialer – og hun havde til formålet udarbejdet en samling modeller syet og vævet i reststoffer. Herefter var modellerne på turné landet rundt, sendt i en kuffert til de husflidsforeninger, der ønskede det. I 1941 udgav Dansk Husflids-selskab hæftet *Klude og lapper* med de modeller og opskrifter, der indgik i kufferten. De blev senere en del af selskabets museumssamling.

Da jeg under mit første møde med samlingen vandrer videre og ser kurvemøbler og kurve i både pil, halm, søgræs og peddigrør, slår det mig, at det mest iøjnefaldende ved samlingen af både træ, tekstil og flet er, at de fleste af tingene aldrig har været brugt. De er som skabt til anvendelse og dagligt brug i et hjem, et køkken eller et værksted, men da de er fremstillet

3

”Det mest iøjnefaldende ved samlingen af både træ, tekstil og flet er, at de fleste af tingene aldrig har været brugt.”

FAKTA

→ Dansk Husflids-selskab blev dannet i 1873 af lærer, agitator og senere forlagsredaktør og justitsråd Niels Christian Rom (1839-1919) i samarbejde med en række indflydelsesrige herrer, blandt andet kammerråd og ritmester Jens Adolph Frederik Clauson Kaas (1826-1906).

→ Selskabet ønskede fra starten at bevare husfliden, dvs. håndværk, teknikker og redskaber, som de blev anvendt i det danske bondesamfund før industrien tog over.

→ Husflidsbevægelsen havde tillige et nationalt og folkeopdragende sigte, så ungdommen kunne bruge fritiden på en fornuftig måde og blive gode samfundsborgere.

→ Kendte danske arkitekter som Anton Rosen og Martin Nyrop havde i starten af 1900-tallet stor indflydelse på Dansk Husflids-selskabs arbejde og æstetiske retning. Senere blev æstetikken præget af funktionalismen.

→ Antallet af husflidsforeninger nedlæggtes i 2014 på grund af en trængt økonomi. Kursusvirksomheden fortsætter dog ufortrødent, og i dag er landets husflidsforeninger organiseret under oplysningsforbundet FORA.

→ Dansk Husflids-selskab måtte nedlægges i 2014 på grund af en trængt økonomi. Kursusvirksomheden fortsætter dog ufortrødent, og i dag er landets husflidsforeninger organiseret under oplysningsforbundet FORA.

→ Fonden for Husflid og Håndarbejde ejer i dag Dansk Husflids-selskabs historiske samling, som siden 2011 har været opmagasineret på Ringkøbing Fjord Museers magasin i Skjern. Fonden viderefører uddelingen af selskabets legater til fremme og udvikling af dansk husflid.

som undervisningsmodeller, er mange af dem næsten lige så friske, fine og nye at se på og røre ved som den dag de blev færdiggjort.

Finder man fx en en løbbunden halmkurv på et lokalt museum, så er den for det meste lidt smuldrende, mørk, fedtet, slidt og skæv, og fortæller om dagligt brug i en anden tid. Men her står de løbbundne kurve gyldne, hele og totalt tætte og faste.

Hvor går grænsen?

Ved min gennemgang af samlingen i 1997 er det tydeligt at den rummer mange andre husflidsarbejder end de modeller, der tilhører den oprindelige modelsamling. Gennem årene er der doneret mangfoldige husflidsarbejder til samlingen fra husflidsforeninger og private medlemmer af Dansk Husflids-selskab, og højskolens lærere og elever har doneret et væld af arbejdsprøver og arbejdsmapper fra skolens forskellige undervisningsfag.

I årene der kommer modtager jeg på museets vegne endnu flere håndgjorte ting, især fra private, der gennem et langt liv har arbejdet med et særligt håndværk i tekstil, keramik, træ eller andet – eller har arvet noget håndgjort. Fx tager vi imod en hel kurvekuffert med håndgjorte tekstiler fra et dødsbo. Det løber pludselig lidt løbsk. For hvad er egentlig indsamlingspolitikken? Hvor ligger egentlig grænsen for dette private museums modtagelse af håndgjorte genstande?

Da både jeg, museumsudvalget og sekretariatet har personlige relationer til mange af de husflidsforeninger og private medlemmer, der har doneret genstande, er det ofte svært at begrunde et nej tak eller en frasortering. Til mange af genstandene knytter sig fortællinger om et mangeårigt virke indenfor husflid og håndværk, og på den måde belyses mange forskellige livsformer med håndværk gennem donationerne.

4

Vi ville på det tidspunkt ikke kun dokumentere den ideologi, som husflidsselskabet lagde for dagen fra 1873 indtil midten af 1900-tallet, men også de senere års udvikling, hvor husflidsforeningerne begyndte at hente inspiration fra den ganske verden og tidens trends med nye materialer, farvevalg og teknikker. Vi begyndte derfor at indsamle og modtage mere nutidige husflidsarbejder: silkemalede slips, patchwork, fildede og plantefarvede tekstiler, æsker, smykker i horn og ben – og ja, listen er lang! Idealer om smukt og grimt mistede på en måde sin betydning, når vi havde fokus på genstande som den enkelte havde fremstillet ud fra egen idé og proces.

Freden er forbi

I 00'erne begynder det at gå ned ad bakke for Dansk Husflidsselskab og dermed også museumssamlingen. Som oplysningsforbund havde selskabet gennem mange år modtaget Tips- og Lottomidler, der i sin tid muliggjorde købet af sekretariats- og museumsbygningen og garanterede den daglig drift med flere ansatte og konsulentbistand til de mange husflidsforeninger. Betingelsen for tildeling af Tips- og Lottomidler var et vist antal undervisningstimer på landsbasis, og trods en utrættelig kamp kom det samlede antal indberettede undervisningstimer i husflidsforeningerne ned under det magiske tal.

4 To pipebræt fremstillet efter tegninger af arkitekt Anton Rosen til Dansk Husflidsselskabs modelhæfter ca. 1906. Anton Rosen sad i selskabets bestyrelse fra 1901-1928. Foto: Christian Ringskou, Ringkøbing Fjord Museer.

5 Modeltegning af pipebræt. Dansk Husflidsselskabs historiske samling.

I 2007 var der således ikke kun begyndende finanskrise i Danmark, men også lavvande i kassen hos Dansk Husflidsselskab. Selskabets bygning blev solgt med håb om at salgssummen kunne redde den fortsatte drift, og både sekretariat og samling flyttede ind i lejede lokaler.

Men det går den forkerte vej. Medlemstallet daler og dermed indtægten fra kontingenter. Det Herrens år 2011 bliver et skæbneår. Da der nu ikke længere er økonomi til leje af lokaler og personale, indgår selskabet en aftale med det daværende Ringkøbing-Skjern Museum (i dag Ringkøbing Fjord Museer), som velvilligt tilbyder opmagasinering. Med opmagasineringen fulgte et årligt afkast fra et af selskabets legater.

Flytningen betød også, at samlingen skulle sorteres og gøres mindre. Det blev vedtaget, at den oprindelige modelsamling er kernen, og at den i hvert fald ikke skulle splittes ad, men at vi skulle frasortere det, der ikke kunne knyttes til den oprindelige modelsamling eller til en husflidsforening. Men nemt blev det ikke.

Heldigvis tog flere museer rundt om i landet imod relevante dele af samlingen. Huenakkerne fandt hjem til Odense Bys Museer, som varetog det område på Fyn, hvor de stammede fra. Knipleforeninger og Folkedanserforeninger modtog relevante genstande, enkelte private givere og familier fik genstande retur. Den store værktøjssamling blev sorteret ned, så der fx kun

var 2 høvle frem for 40, og til sidst arrangerede vi et loppemarked, hvor resterne blev solgt.

Trods sorteringen rummede samlingen mere end 60 flyttekasser, skuffedarier og museumskasser med modeltegninger og tekstiler, samt kurve og møbler, da den blev pakket til afrejsen mod Skjern. Og der stod vi så en efterårsdag i 2011, og så alle kasserne, kurvene og A.C. Mørcks blå husmandsbohøve rulle afsted i en lastbil fra Kerteminde mod Skjern. Vemodigt!

Husvild igen

I 2014 er økonomien så trængt, at Dansk Husflidsselskab må lukke og slukke, og museumssamlingen tilhører nu Fonden for Husflid og Håndarbejde, alt imens den bliver opbevaret i Skjern, hvor den sover Tornerosesøvn. Det får den lov til i 11 år indtil den dag i efteråret 2022, hvor fondens administrator Peter Delcomyn fortæller mig, at Ringkøbing Fjord Museer nu ikke længere kan opbevare samlingen. Vi er husvilde igen.

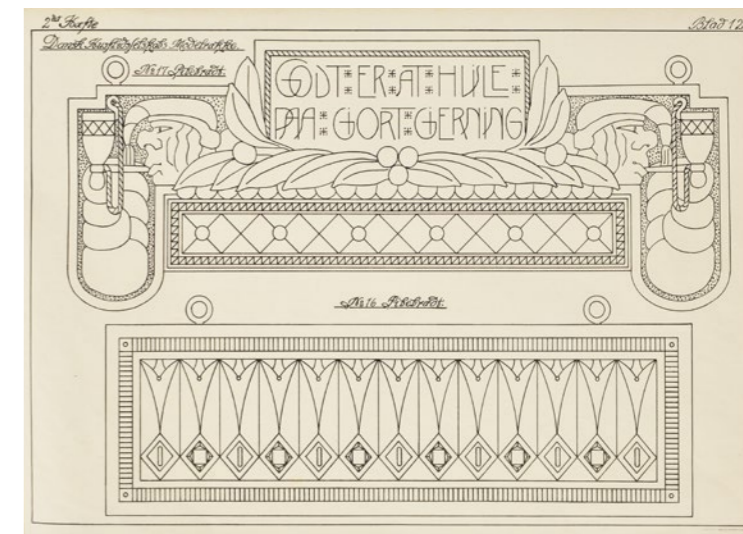
Denne gang er det virkelig alvor, for der skal findes et blivende sted, der vil modtage samlingen, ellers bliver den spredt ud over det ganske land og ender som loppemarkedsfund fra Skagen til Gedser. Samlingen ejes nok af Fonden for Husflid og Håndarbejde, men ingen i fondens bestyrelse kan favne eller huse så stor en samling, og dermed forsvinder også muligheden for at formidle eller udstille den. Det ser sort ud, for hvilken skæbne kan en sådan samling i privat regi se frem til udover en nedpakning i en lukket container? Eller værre endnu: ender det i småt brændbart?

Peter spørger om jeg vil være med til at sortere samlingen igen for tredje gang. Den skal sorteres helt "ind til benet", dvs. tilbage til Dansk Husflidsselskabs oprindelige modelsamling, så den får et tydeligt "ansigt" udadtil. Kun på den måde tror han og fonden på, at vi kan finde et museum, der har plads til og vil bevare samlingen som dokumentation for Dansk Husflidsselskabs oprindelige ideologi og arbejde i fortællingen om foreningsdanmark fra 1873 og frem.

Vi laver en brainstorm på, hvilke statsanerkendte museer, der måske vil modtage den hjemløse samling. Hvad med Østfyns Museer? Samlingen befandt sig i Kerteminde i 60 år og voksede i omfang, mens Den danske Husflidshøjskole og Dansk Husflidsselskabs sekretariat havde til huse der. Eller hvad med Sønderskov Museum, der ved sorteringen af samlingen i 2011 tog imod en del af den? Eller hvad med en privat samler? Tanken om at lade et lille privat husflidsmuseum tage imod samlingen vil måske være nærliggende for nogen, men igen gyser vi ved tankerne om, hvad der vil ske når den private samler er borte og familien skal dele boet!

Samlingens landsdækkende præg giver bestemt udfordringer for lokale museer, der jo skal formidle

"Det ser sort ud, for hvilken skæbne kan en sådan samling i privat regi se frem til udover en nedpakning i en lukket container?"

5

Litteratur:

Andreasen, Mads Findal; Hanghøj, Sara Agnete Bjerre; Kragelund, Minna (red.) (2004): *Tingenes fortællinger – om at lære det gode liv*. Danmarks Pædagogiske Forlag
 Hanghøj, Sara Agnete Bjerre (2001): *I en kælder i Kerteminde. Tekstilsamlingen på Museum for Husflid*. Dansk Husflidsselskab
 Hess, Carsten (red.) (1980): *Den ideologiske husflid*. Årbog for Dansk Kulturhistorisk Museumsforening
 Kragelund, Minna (2001): *Det gode håndværk – tråden i dansk tradition*. Hovedland
 Tolstrup, Lisbeth (red.) (1998): *Husflidens ansigter. Dansk Husflidsselskab 1873 – 1998*. Jubilæumsskrift. Forlaget Bogto

lokalhistorie – og hvor pladsen i magasinerne er ligeså trang som på Ringkøbing Fjord Museer. Vi lufte donationstankerne for de nævnte museer uden at være påtrængende, men fornemmer at det nok især er samlingens størrelse, der bekymrer. Derfor er det så meget desto mere afgørende at skære den ind til benet og gøre dens "ansigt udadtil" tydeligere.

På en måde er det nemmere denne gang. Nu skal vi ganske enkelt samle alle de genstande, der knytter sig til Dansk Husflidsselskabs modeltegninger, og resten skal finde relevante modtagere rundt om i landet. Noget går tilbage til de oprindelige givere, noget lander hos husflidsforeninger. En del værktøjer er allerede blevet vel modtaget på Frilandsmuseet i Sorgenfri, hvor det kan gøre gavn i den levende historie og i formidlingen af håndværk.

Der forhandles i øjeblikket med et statsanerkendt museum om kernesamlingens videre skæbne – og vi håber at finde en god løsning.

Sara Agnete Bjerre Hanghøj var daglig leder af Dansk Husflidsselskabs historiske samling fra 1997-2003 og derefter tilknyttet som frivillig. Siden 2012 har hun været museumsinspektør på Østfyns Museer.